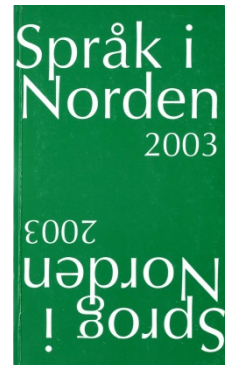

Sprog i Norden

Titel: Språk på Island – islandsk som annet språk
Forfatter: Sigurður Konráðsson
Kilde: Sprog i Norden, 2003, s. 67-75
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Nordisk språkråd

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Språk på Island - islandsk som annet språk

Sigurður Konráðsson

Forord

På Island bor ca 290.000 personer. Populasjonen går sterkt opp hvis vi sammenlikner med andre Vest-Europæiske land, dvs 1,21% flere bor der nå⁷ enn året før. Men det er selvfølgelig ikke slik at alle som inngår i disse 1,21% (eller ca 3000 personer) ble født på Island, her gjelder det at noen dør, noen blir født på Island - og sist men ikke minst - ca 1000 flyttet dertil fra utlandet. I dette tallet er alle inkludert, både de Islendinger som har bodd i utlandet en relativt kort tid på grunn av jobb eller utdanning og de som vi plejer å kalle "innflytjendur" (flertall; tilsvarer innvandrere), prøvde å kalle "nýbúar" men det gikk ikke på grunn av at mange oppfattet ordet slik at vi mente kun de som kom fra Asia, særlig fra Filippinene og Thailand.

Det er også merkelig at de fleste som bor på Island bor i Reykjavik og nabokommunene. Ca 190.000 bor der og hvis vi inkluderer alle som bor innenfor ca 50 km radius fra Reykjavik er vi oppe i ett tall på langt over 200.000. Allikevel bor disse menneskene på et relativt stort område.

Nå er de lidt over 18.000 (18,338) av disse som ble født i utlandet. Det er 6,4% av alle som bor i landet. 9850 personer er med utenlandsk riksfang (statborgerskap) eller 3,4% af

⁷ Denne artikkelen ble opprinnelig skrevet som foredrag i Lögumkloster, Danmark, i august 2002. Teksten ble omskrevet i mars 2003 men forskjellige tall ble ikke revidert eller oppdatert for denne artikkelen.

	1991	2001
Født i utlandet	4,1%	6,4%
Utenl. statsborgere	2,1%	3,4%

Tabell 1: Prosent opprinnelse

Dette er kanskje ikke hovedpoenget. Og selvfølgelig er dette et lavt tall. Det som spiller den største rolle er at vi nu ser og har sett ganske store forandringer i sammensetningen av folket. Et språksamfunn er stadig i utvikling, det forandres stadig, og det her vi snakker om er kun en del av disse forandringene. Jeg kan ikke tenke meg at noen innflytelse fra serbokratisk er eller bliver realiteten på Island.

Hvilke språk er det ellers det her er tale om? Vi kan se på de land de utenlandske statsborgere kommer fra, dvs de 3,4% i tabell 1:

Polen	1666
Danmark	945
USA	601
Tyskland	591
Filippinene	547
Jugoslavia	501

Tabell 2: Hvor de utenlandske statsborgere kommer fra 2001.

Vi kan også se hvor fra utlendinger som er bosat i Reykjavik kommer fra:

Utenlandsk statsborgerskap	Antall	%
Danmark	1.295	12,5
Norge	458	4,4
Sverige	434	4,2
USA	904	8,8
Storbritannien	512	5,0
För Jugoslavien	637	6,2
För Sovjetunionen	392	3,8
Polen	1.321	12,8
Tyskland	524	5,1
Thailand	580	5,6
Filippinene	523	5,1
Andre	2.742	26,6
Total	10.322	100,0

Tabell 3: Hvor kommer de utenlandske statsborgere fra 31. des. 1999? Reykjavik.

Vi kan da - nesten - konkludere at de utenlandske statsborgere taler språk som polsk, dansk (ikke dårlig), engelsk, tysk, filippinsk og slaviske språk, andre enn polsk. Men vi må selvfølgelig huske at kanskje snakker noen av disse islandsk som annet språk.

Men hvorfor er alle disse menneskene på Island? Det har vi ikke nøjaktige opplysninger om, men vi vet at mange av de som kommer fra Polen arbeider i fiskindustrien, de som kommer fra Filippinene er ofte der på grund av ægteskap mellom islanske menn og filippiske kvinner - dvs slægtninger av disse - fra Jugoslavien kommer flyktninger, trenere og diverse sportsmennesker, men fra Danmark, USA og Tyskland andre som arbeider i høgere stillinger og studerer.

Som vanlig må vi også huske at noen av de som har islandsk statsborgerskap ikke taler islandsk. Vi kan sikkert finne personer fra fleste av de land vi snakket om her før som er i denne gruppen.

Selv om det kanskje ikke er relevant i denne sammenheng er det interessant å huske at det ikke er kun utlendinger som flytter til Island. Den 1. desember 2001 bodde ca 26 tusind islandske statsborgere i utlandet (bodde betyr hadde fast adresse i utlandet) eller knapt 10%!

Hvor er språkkontaktene på Island?

Vi kan prøve å finne de helste språkkontaktene på Island. Da kan vi prøve å se først på de vanligste mann-på-mann situasjonene når vi ser på den med hensyn til islandske språkbrukere:

1. Amerikansk-engelsk (Keflavik-basen)
2. Spansk (islandske turister i Spanien)
3. Dansk (før, men ikke nå); hadde innflytelse på islandsk ordforråd, litt på grammatikken)
4. Andre nordiske språk enn dansk (ikke meget, men kanskje færøysk via fiskemenn)

Andre språkkontakter er via fjernsyn, kino og sist men ikke minst datamaskiner og internet. Disse kontaktene er helt sikkert ganske vanlig. Hvis vi tenker på innflytelse er den kanskje mest på ordtilfanget.

Hva vil og skal islandsk språkråd gjøre?

År 2002 laget islandsk språkråd sin første erklæring om målsætninger for sprogudviklingen (Stefnuskrá Íslenskrar málnefndar 2002-2005, heretter Stefnuskrá).

Íslensk málnefnd ble enig om en slags programm i forbindels med språkvård i årene 2002-2005, dvs de neste fire årene. Her kan man kanskje for første gang snakke om **ÍSLENSK MÁLSTEFNA** -(ISLANDSK SPROGPOLITIK)

med store bokstaver. Når mine elever har spurt meg hva eller hvordan islandsk språkpolitikk er, står for, eller noe i den retning, har jeg ikke kunnet si annet enn det som Ari Páll Kristinsson (2002) kaller for å bevare språket og styrke det. Dette har vi snakket om lenge og er selvfølgelig kærnen eller substansen i vår språkpolitikk. Men vi har lenge visst at det var noe mer vi måtte gjøre hvis vi skulle snakke om egentlig politikk, som en slags manifest. Men nå har vi som sagt fått noe som peker i den retning. Det finns foreløbig ikke på andre språk enn islandsk. I Stefnuskrá begynner man å si fra hvad den islandske språknemnd skal gøre, nemndens viktigste oppdrag. Man peker også på ord som domæntab, og at det islandske samfunn har forandret meget i de siste årene. Det som etter min mening er mest viktig er at man erkjenner at man ikke kan gjøre hva som helst og at man må prioritere. Man lister opp forskjellige grupper som man bør definere, grupper som barn og ungdom, allmennhet, innvandrere, skole, vitenskap, media og til slutt virksomheter (firma) og tjeneste (servicesektoren)

Etter en lang diskusjon bestemte man seg for å prioritere tre grupper:

Børn og ungdom

Virksomheter (firma) og tjeneste (servicesektoren)

Innvandrere

Dette val på grupper henger sammen med den vekt man legger på domæn-problemet i programmet. Dette er nyt, hittil har vi vært mest opptatt av problem med FORM, bøyning, ord, semantik o.s.v. Forklaringen er selvfølgelig forandringer i samfunnet og de problemer som vi står ovenfor akkurat nå. Spørsmålene som vi nå ser som de viktigste henger sammen med internationalisering og internet - og det faktum at engelsk er ofte det eneste språk man kan anvende.

Jeg vil ikke spille vår tid og tale om bakgrunnen for valget av de to førstnevnte, og kanskje heller ikke så meget om det tredje. Men i vor stefnuskrá legger man vekt på at som resultat

av internationalisering flytter folk rundt omkring og ganske mange har slått seg ned på Island. Jeg vet ikke om alle her er enig med denne påstanden, men vi skal allikevel huske de tall vi ser i tabell 1 til 3 ovenfor. Man har begynt å tale om islandsk samfunn som multikulturelt samfunn. Ordrett fra Stefnuskra:

“Fordi antall innvandrere økes blir det sannsynligere at engelsk, eller andre fremmedspråk, blir mer og mer deres kommunikative språk, både innvandrere imellom og mellom dem og Islendinge, bl a fordi islandske myndigheter har ikke tilbudt innvandrere kraftig undervisning i islandsk, gratis, som vi kan se i nabolandene.”

Videre sier vi i Islandsk språkråd at vi ikke kan forandre utviklingen i forbindelse med internasjonalisering og informasjonsteknologi (IT) og vi ikke kan kjempe imot engelsk som et internasjonelt språk. Men, og dette antar jeg er viktig, vi må velge: Vil vi fortsette å ha det som rettigheter å kunne snakke islandsk hvor som helst, både hjemme og på arbete?

Men det viktigste er sikkert dette: En nasjon som den islandske skal ha noe den kan evt kalle riksmål, et offisielt språk. Men fordommer passer ikke inn her.

La oss se hva Islands språkråd sier om tiltak: Hva skal vi gjøre? Vi nå vet at språkrådet har sagt at vi skal legge vekt på innvandrere, men hvordan? Dette blir et av hovedspørsmålene de nærmeste årene.

Det er ikke sikkert at alle, vi må ta kontakt med, har islandsk som morsmål. Og slet ikke er det sikkert at de snakker islandsk overhovedet. Innvandrere er en del av islandsk næringsliv og på noen områder er de størsteparten på arbeidsplassen. Selvfølgelig har innvandrere ret å delta i samfunnet på alle nivåer, og derfor er det viktig at de lærer seg islandsk, men det er også en ret Islendinger har, dvs å bruke islandsk hvor som helst, også der innvandrere arbeider som majoritet. Men for å kunne delta i islandsk samfunn må de islandske myndighetene be på gratis og

god kurs i islandsk som annet språk. Dette er også det innvandrere selv vil enligt en omfattende meningsmåling fra Gallup i året 2000. Hvis dette ikke skjer er det fare for at innvandrere ser på islandsk som maktens språk og ikke som deres annet språk. Det kan føre til at innvandrere vil ikke lære språket, i dette tilfellet islandsk, men lærer seg et tredje språk, f.eks. engelsk. Dette kan man finne eksempler på flere steder i Europa.

De viktigste oppgavene er som sagt:

- Tilbud om studie i islandsk
- Legge merke til språkproblemene som mange islandske barn opplever etter å ha bodd i utlandet størsteparten av de første årene i livet.

Selvfølgelig er det flere aktuelle tiltak man gjerne vil gjennomføre; men hovedvekten ligger som sagt på det å lære innvandrere islandsk. Eller retttere sagt: Man vil gi de tilbud. Og det er akkurat det innvandrere trenger, i det minste hvis de vil bosette seg på Island. Den 1. januar 2003 fikk vi ny lov om utlendinger (Lög um útlendinga). I 15. paragraf står at en utlending som har vært på Island i tre år og har avlagt kurs i islandsk språk skal få lov å være i landet for ubegrenset tid. Justisministeren skal bestemme hva dette kurs skal inneholde.

Dette var det helste jeg ville ha sagt om hva Islandsk språkråd legger hovedvekt på når det gjelder språkpolitikk og stillingen vedrørende språket i disse dagene.

Til slutt

Mange tiltak er allerede i gang på Island når det gjelder hvordan vi skal håndtere "den nye verden" som det heter. Offisielle og halv-offisielle. I skolen har vi fått læreplan om islandsk som annet språk, utgivet av utdanningsministeriet. Skolemyndighetene i har gjort ganske mye i forbindelse med utdanning, Universitetene underviser i islandsk som annet språk, vi har fått

islandsk som annet språk inn som del av lærerundervisningen og jeg kunne nevne flere.

Til sist kun dette: På Island finder vi et meget lite språksamfunn. Helt fra begynnelsen har man vært i kontakt med utenlandsk språk. Vi begynte selvfølgelig å bruke utenlandsk språk. Så vidt jeg forstår snakket Ingólfur Arnarson norsk. Senere begynte man å snakke islandsk, eller norsk ble til islandsk, (eller kanskje ble norsk til noe annet enn norsk og vi snakker norsk på Island) men hele tiden hadde Islendingene kontakt med utlendinge som selvfølgelig snakket utenlandsk. Men jeg tror ikke mange påstår at denne utenlandsk i disse århundredene har hatt stor innflytelse på islandsk. Franske og spanske sjøfolk? Kanskje litt, men bare for å gjøre språket bedre. Vi hadde også språkkontakt med danskene i flere århundre, og fikk fra de mange ord (som mange var opprinnelig tyske) men de fleste av disse ordene bruker man ikke lenger. Unge mennesker på Island forstår ikke setningen

"Maðurinn spásserar á fortóinu",

noe alle forstod for 40 år siden. Vi eldre menneskene synes det er litt synd fordi disse ordene minner om bestemor. Denne kontakten har ikke forårsaket store forandringer i det islandske språk, - og jeg tror heller ikke det danske.

En annen språkkontakt er den amerikanske hæren på Keflavik som har vært der fra slutten av siste verdenskrig. Når vi nå tenker tilbake til de tider da vi var redde for at denne situasjonen ville utrydde islandsk kan man kanskje trekke litt på smilebåndene. Kanskje ikke alt for meget fordi akkurat da begynte den sterke innflytelse av engelsk språk og kultur på islandsk samfunn. Og nå opplever vi at islandske lærere mærker voldsomme innflytelse av engelsk/amerikansk språk på det islandske, ikke kun på ordforrådet men også på grammatikken. Forskning mangler for å underbygge denne påstanden. Ari Páll Kristinsson sa i et intervju i avisen Fréttablaðið at islandsk var

islandske, ikke kun på ordforrådet men også på grammatikken. Forskning mangler for å underbygge denne påstanden. Ari Páll Kristinsson sa i et intervju i avisen Fréttablaðið at islandsk var sterk. Vi stoler på at han har rett - han har i alle fall fingeren på pulsen av språket.

Referanser

- Ari Páll Kristinsson. 2002. *Islandsk språkpolitikk. Språk og kultur i Vest-Norden*. (<http://vestnorden.no/sprakpolitikk.htm>)
Fréttablaðið 27. august 2002. [Intervju med Ari Páll Kristinsson.]
Hagstofan nr. 89/2002.
(<http://www.hagstofan.is/template25.asp?pageid=327&nid=487&Redirect=False>)
Lög um útlendinga nr. 96/2002.
Stefna i málefnum barna með íslensku sem annað tungumál i grunnskólum Reykjavíkur. Tillögur starfshóps. 2000. Reykjavík, Fræðslumiðstöð Reykjavíkur.
Stefnuskrá Íslenskrar málnefndar 2002-2005.
<http://www.ismal.hi.is/Stefnuskra2002-2005.html>

